

Faizsiz Finans Muhasebe Standardı 28
Murâbaha ve Diğer Vadeli Satışlar

Faizsiz Finans Muhasebe Standardı 28

Murâbaha ve Diğer Vadeli Satışlar

Standardın Amacı

1. Bu Standardın amacı, alıcı ve satıcı tarafından Murâbaha ve diğer vadeli satış işlemlerinde uygulanacak finansal tablolara alma, ölçüm ve açıklamalara ilişkin uygun muhasebe ve raporlama esaslarını belirlemektir.

Kapsam

2. Bu Standart, Teverruk ve emtia Murâbahası işlemleri hariç, Fıkhî ilkelere göre gerçekleştirilen Murâbaha ve diğer vadeli satışların muhasebeleştirilmesinde uygulanır.
3. Bu Standart, özkaynak araçları ya da Sukuk gibi, dayanak varlığın Murâbaha ya da vadeli bir satış olduğu yatırım araçlarına yapılan yatırımlara uygulanmaz.

Tanımlar

4. Bu Standardın yorumlanması ve uygulanması amacıyla aşağıdaki tanımlar yapılmıştır:
 - a. Emtia Murâbahası: İşlemin her iki tarafının da tek amacının emtianın yasal mülkiyet hakkını kazanmak olduğu organize emtia piyasalarında gerçekleşen emtia işlemlerine dayalı bir Murâbaha ürünüdür.
 - b. Kontrol: Katılım bankası veya diğer faizsiz finans kuruluşu¹, bir varlığın ya da işletmenin mülkiyetinden kaynaklanan tüm risk ve getirilere önemli ölçüde sahip olduğunda, aşağıdaki her iki koşulu da uygun bir şekilde karşılıyorsa ilgili varlık ya da işletmeyi kontrol etmektedir:
 - i. İlgili varlık ya da işletmeyle olan ilişkisinden dolayı değişken getirilere doğrudan maruz kalması (negatif getiri durumunda) veya bu getirilerde hak sahibi olması (pozitif getiri olması durumunda) ve
 - ii. Bu getirileri ilgili varlık ya da işletme üzerindeki gücüyle etkileyebilme imkânına sahip olması.
 - c. Vadeli satış: Satış bedeline ilişkin ödemenin sabit bir kredi dönemi boyunca, taksitler hâlinde ya da defaten yapılmak üzere ertelendiği her tür satış işlemidir.

¹ Bundan sonra faizsiz finans kuruluşu ya da kuruluş olarak ifade edilecektir.

- d. Gerçeğe uygun değer: Piyasa katılımcıları arasında, ölçüm tarihinde olağan bir işlemde bir varlığın satışından elde edilecek veya bir yükümlülüğün devrinde ödenecek fiyattır.
- e. Güvence bedeli (Hamişü'l-Ciddiyet): Bir tarafın diğer tarafa sözleşmenin ifa edilmesi ya da vaadin yerine getirileceğine ya da bir işlemin tamamlanacağına dair teminat olarak verdiği tutardır.
- f. Stok: Bu Standart kapsamında, olağan iş akışı içinde satılmak üzere üretilmekte olan veya elde tutulan varlıktır.
- g. Murâbaha: Malların, maliyetinin üzerine anlaşılan bir kâr marjı eklenerek satılmasıdır. Satış bedeli tek bir seferde ya da vadeli ödemeye gerçekleşebilir.
- h. Satın alma talebine bağlı Murâbaha: Alıcının satın alma emrini verdiği ve üzerinde mutabık kalınan Murâbaha şartları çerçevesinde sözleşme konusu varlığı, satıcıdan alacağına dair bir vadede satın alma emrini teyit ettiği alım satım sözleşmesini ifade eder.
- i. Müsâveme: Maliyet ve kâr unsurlarının açıklanma zorunluluğunun bulunmadığı pazarlıklı satıştır. Satış bedeli tek bir seferde ya da vadeli ödemeye gerçekleşebilir.
- j. Net gerçekleşebilir değer (NGD): Faizsiz finans kuruluşuna özgü faktörler dikkate alınmak suretiyle; olağan iş akışı içinde tahmini satış fiyatından, tahmini tamamlanma maliyetlerinin ve satışı gerçekleştirmek için gerekli olan tahmini maliyetlerin düşülmesiyle elde edilen tutardır.
- k. Vaad ve karşılıklı vaadleşme: Vaad, bir tarafın (Murâbaha işleminde satın alma emrini veren taraf) üstlendiği zımni kabulden doğan yükümlülüktür. Fıkî hükümlere göre meşru bir mazeretin ortaya çıktığı ve bu mazeretin vaadin yerine getirilmesine engel olduğu durumlar dışında, vaadin vadeden kişi açısından bağlayıcı olduğu anlaşılır. Bununla birlikte, belirli bir sebepten dolayı vaadin yerine getirilmesinin muallakta kalması ve kendisine vaadde bulunan kişinin vaad nedeniyle belirli maliyetlere katlanmış olması durumunda, vaadin hukuki bakımdan da bağlayıcılığı olduğu anlaşılır. Karşılıklı vaadleşme ise bir vaade karşı vaadde bulunmaktır.
- l. Teverruk: Faizsiz finans kuruluşunun bir varlığı satın alarak bu varlığı müşteriye krediyle sattığı, bu şekilde müşterinin satın aldığı varlığı başka bir tarafa nakit

karşılığı derhâl satma amacını taşıdığı satış işlemidir.

- m. Kapora: Bir satış işleminde, satış fiyatına karşılık olarak istekli alıcı tarafından satın alma vaadiyle birlikte yapılan avans ödemesidir. Sözleşme şartları doğrultusunda, alıcı tarafından verilen satın alma vaadinin yerine getirilmemesi hâlinde kapora, cayma tazminatı olarak değerlendirilebilir.

Satıcının finansal tablolarında Murâbaha ve diğer vadeli satışlar

İlk kez finansal tablolara alma

Stoklar

5. Stoklar, kuruluş ilgili stok üzerinde kontrole sahip olduğunda, diğer bir ifadeyle stokun mülkiyetinden kaynaklanan risk ve getirileri önemli ölçüde edindiğinde, kuruluşun finansal tablolarına alınır.
6. Stoklar, başlangıçta maliyeti üzerinden finansal tablolara alınır. Stok maliyeti, tüm satın alma maliyetlerini ve stokun mevcut konumuna ve durumuna getirilmesi için katlanılan diğer maliyetleri içerir. Stok maliyeti, her türlü vergi (sonradan iade alınabilecekler hariç), ilgili Tekâfûl maliyetleri dâhil nakliye ve yükleme-boşaltma maliyetleri ile müşterinin vekil sıfatıyla katlandığı maliyetler ve vekile ödenen her türlü ücret dâhil varlığın mevcut konumuna ve durumuna getirilmesiyle doğrudan ilişkilendirilebilen diğer tüm maliyetleri kapsar. Ticari iskontolar, indirimler ve diğer benzer kalemler maliyetlerden indirilir.
7. Stokların parçalar hâlinde ya da kısım kısım edinildiği durumlarda, alınan her kısım, 5'inci paragrafta yer alan koşullar karşılandığında finansal tablolara alınır.

Alacaklar

8. İlgili stok Murâbaha ya da vadeli satış sözleşmesi kapsamında satıldığında, satıcı alacakları ve hasılatı finansal tablolarına alır [ertelenmiş kâr uygulaması için 23 – 28'inci paragraflara bakınız].
9. Alacak, itibari değeri (brüt tutar ya da fatura tutarı) üzerinden finansal tablolara alınır.

10. Murâbaha veya vadeli satış sözleşmesi tekemmül ettiğinde, diğer bir ifadeyle satış bedelinin alınmış ya da alacak hâline dönüşmüş olmasına bakılmaksızın bu tür bir sözleşme tüm taraflar açısından yasal olarak bağlayıcı olduğunda ve stokun kontrolü (mülkiyetten kaynaklanan risklerin ve getirilerin özünde tamamını gerekli kılan) alıcıya devredildiğinde, Murâbaha veya vadeli satış sözleşmesi kapsamında stokun satılmış olduğu kabul edilir.

Sonraki ölçüm

Stoklar

11. Stoklar, ilk kez finansal tablolara alındıktan sonra, maliyet değeri ile net gerçekleşebilir değerinden düşük olanı üzerinden ölçülür.
12. Kredibilitesi yeterli bir müşterinin ilgili stokları maliyet bedeline eşit ya da maliyet bedelinden daha yüksek bir tutar üzerinden almaya yönelik bağlayıcı bir vaadinin bulunduğu durumlarda satıcı, stokları varsa gerçeğe uygun değerindeki dalgalanmalara bakmaksızın, maliyet değeri üzerinden izler.
13. Yukarıda bahsedildiği şekilde kredibilitesi yeterli bir müşterinin bağlayıcı bir vaadinin bulunmadığı durumlarda, net gerçekleşebilir değere indirmek üzere (maliyet değerinden düşük olması durumunda) stokların defter değerinde düzeltmeler yapılır ve indirgemenin karşılık gelen etkisi, bu tür bir durumun belirlendiği dönemde finansal tablolara alınır.
14. Her türlü ilave yükleme-boşaltma ve elde tutma maliyetleri, bu maliyetlerin ortaya çıktığı dönemde gelir tablosuna alınır.

Alacaklar

15. Brüt alacaklar, ilk kez finansal tablolara alındıktan sonra, ödenmemiş tutarlardan, varsa kredi zarar karşılıkları düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden izlenir.
16. Ödenmemiş tutar, alacakların brüt tutarından tahsilatlar ve varsa izin verilen iskonto ve indirimler dâhil diğer düzeltmeler düşüldükten sonra kalan tutarı ifade eder.
17. Kredi zararları karşılığı² ilgili Faizsiz Finans Muhasebe Standardı (FFMS) uyarınca muhasebeleştirilir.

² Karşılık olarak da adlandırılır.

Finansal tablo dışı bırakma

18. Stok ya da alacak olarak sınıflandırılan bir varlık ancak, “belirli bir varlıktan faizsiz finans kuruluşuna gelecekte ekonomik fayda akışının beklenmemesi” şeklindeki finansal tablo dışı bırakma kriterini sağlaması durumunda finansal tablo dışı bırakılır.

Stoklar

19. 18’inci paragrafta yer alan finansal tablo dışı bırakma kriteri dikkate alındığında stoklar, aşağıdakilerden birinin varlığı hâlinde finansal tablo dışı bırakılır:
- a. Kuruluşun, satış yoluyla kontrolü alıcıya devretmesi (bakınız: 18’inci paragraf),
 - b. Kuruluşun, kaybolma ya da çalınma gibi bir nedenle, stok üzerindeki kontrolü kaybetmesi ya da
 - c. Stokların, teknolojik eskime, yasal kısıtlamalar ya da alıcısının olmaması gibi bir nedenle, gelecekte ekonomik fayda sağlama kapasitesini yitirmesi.

Alacaklar

20. 18’inci paragrafta yer alan finansal tablo dışı bırakma kriteri dikkate alındığında alacaklar, aşağıdakilerden birinin varlığı hâlinde finansal tablo dışı bırakılır:
- a. Müşterinin kalan tüm borcunu ödemesi,
 - b. Alacağın defter değerinin, müşterinin acze düşmesi nedeniyle tahsil edilemeyecek olması ya da
 - c. Kuruluşun, alacağını kayıttan düşmek ya da müşteriye hibe etmek suretiyle hakkindan vazgeçmeye karar vermiş olması.

Hasılat ve kârın finansal tablolara alınması

Hasılat

21. Hasılatın ve alacakların finansal tablolara alınmasında uygulanacak esaslar için 8’inci paragrafta bakınız.

Satışların maliyeti

22. Stokların, Murâbaha ya da vadeli satış kapsamında satıldığı durumlarda, bu stokların defter değeri, katlanılan tüm doğrudan giderlerle birlikte, ilgili hasılatın finansal tablolara alındığı dönemde satışların maliyeti olarak finansal tablolara alınır.

Kârın ertelenmesi

23. Vadeli Murâbahada ya da diğer vadeli satışlarda, söz konusu işlemde doğan kâr, diğer bir ifadeyle finansal tablolara alınan hasılat ile satışların maliyeti arasındaki fark, bir ertelenmiş kâr hesabı aracılığıyla ertelenir. Ancak, malların peşin satış fiyatının bu mallara ilişkin satışların maliyetinden yüksek olması durumunda, ortaya çıkan kârın peşin satış fiyatı ile satışların maliyeti arasındaki fark kadar olan kısmı ertelenmez.
24. Ertelenmiş kâr hesabı, ilgili alacakları düzenleyici bir varlık hesabı olarak sunulur.
25. Ertelenmiş kâr, sözleşmedeki kredi dönemi boyunca itfa edilerek gelirlere aktarılır.
26. Orijinal vadesi 12 aydan uzun olan; taksitler hâlinde ya da vade sonunda defaten ödeme yapılacak işlemlerde, kârın zamana orantılı olarak itfa edilmesinde başvurulacak uygun yöntem, işlemdeki zımni kârı esas alan etkin kâr yöntemidir.
27. Orijinal vadesi 12 ay ya da daha kısa olan, vade sonunda defaten ödeme yapılacak işlemlerde, kârın sözleşmedeki kredi dönemi boyunca doğrusal olarak dağıtımına izin verilir.
28. Temerrüt ya da olası temerrüt durumlarında, ertelenmiş kâra ilgili FFMS uygulanır.

İlgili muhasebe uygulamaları

Vazgeçme, iskonto ve kayıttan düşme

29. Alacağın bir kısmının, alacağın erken ödenmesine karşılık yapılan bir indirim olarak ya da herhangi başka bir nedenle satıcı tarafından silindiği ya da tahsilinden vazgeçildiği durumlarda, silinen/vazgeçilen tutar, alacağın silindiği ya da vazgeçildiği dönemde, aşağıdaki şekilde finansal tablolara alınır:
 - a. İlk olarak, silinen/vazgeçilen tutar, ilgili işlemde ortaya çıkan ertelenmiş kârın varsa mevcut bakiyesinden indirilir,
 - b. İkinci olarak, varsa kalan tutar, cari raporlama döneminde itfa edilen ertelenmiş kârdan/finansal tablolara alınan kârdan indirilir ve
 - c. Üçüncü olarak, varsa kalan tutar, dönemin gideri olarak gelir tablosuna alınır.

İşlem maliyetleri

30. Murâbaha veya vadeli satış sözleşmesinin müzakere edilmesi ve düzenlenmesiyle ilgili olarak katlanılan işlem maliyetleri, müşteri tarafından karşılanan kısmı düşüldükten sonra, katlanıldıkları dönemin gelir tablosuna alınır.

Yapılandırma ve diğer hizmet ücretleri

31. Müşteriye yansıtılan yapılandırma ücretleri ya da benzer ücretler, ilgili hizmetler sağlandığında finansal tablolara alınır.

Stoklar için sonradan yapılan iskontolar

32. Satışın tamamlanmasından sonra, stokların maliyetine ilişkin alınan iskontolar satışların maliyetinden indirilir.
33. Müşteriye yansıtılması durumunda yansıtılan iskonto tutarı, brüt hasılat tutarından iskonto olarak gelir tablosuna alınır.
34. İskontonun müşteriye yansıtılmaması durumunda;
 - a. Peşin Murâbahada, alınan iskontolar ortaya çıktığı dönemin gelir tablosuna alınır ve
 - b. Vadeli Murâbahada ve vadeli satışlarda, alınan iskontolar ertelenmiş kâr tutarını arttırır ve buna göre itfa edilir.

Güvence bedeli ve kapora

35. Alıcı tarafından sözleşme şartlarına bağlı olarak başlangıçta ödenen teminat veya avans, satıcının yükümlülüğü olarak finansal tablolara alınır.
36. Vaadin yerine getirilmemesi, temerrüt veya diğer olumsuz durumlar nedeniyle güvence bedelinde ya da kaporada yapılan denkleştirmelerin ya da bunlar üzerindeki hakkın kaybının ne şekilde ele alınacağı, Fıkıh kuralları ve taraflar arasında yapılan sözleşmeye bağlı düzenlemeye göre belirlenir ve buna göre muhasebeleştirilir.
37. Murâbaha ya da vadeli satış işlemi tekemmül ettiğinde;
 - a. Teminat niteliğindeki güvence bedelinin yükümlülük olarak sunulmasına devam edilir ve alıcıyla sözleşmeye bağlı olarak mutabık kalınmadığı sürece alacaklardan mahsup edilmez ve
 - b. Avans ödemesi niteliğindeki kapora alacaklardan indirilir.

Sadaka

38. Temerrüt ve gecikmeli ödemeler karşılığında müşteri tarafından verilen sadakalar, satıcının geliri olarak finansal tablolara alınmaz ve alındığında doğrudan ödenecek sadakalarda izlenir.

Sunum ve açıklamalar

39. FFMS 1: Katılım Bankaları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Tablolarında Genel Sunum ve Açıklama’da yer alan açıklama hükümlerine göre yapılması gereken açıklamaların yanı sıra, satıcının finansal tablolarında asgari olarak aşağıdakiler açıklanır:
- a. Murâbaha ve vadeli satış işlemleri için benimsenen muhasebe politikaları,
 - b. Sınıflandırılmasına göre ayrıştırılmış şekilde ve bağlayıcı vaad, bağlayıcı olmayan vaad kapsamında elde tutulan ve/veya herhangi bir satın alma vaadi olmaksızın elde tutulan stoklar ayrı ayrı gösterilmek suretiyle Murâbaha ve vadeli satışlar için elde tutulan stoklar,
 - c. Uzun dönemde elde tutulması amaçlanan stoklar ile bu stokların nitelikleri ve risklerine ilişkin bilgiler,
 - d. Niteliklerine göre ayrıştırılmış şekilde ve vade yapıları belirtilmek suretiyle Murâbaha ve vadeli satışlardan kaynaklanan alacaklar,
 - e. Varsa, teminatlı ve teminatsız olanlar şeklinde ayrıştırılmış alacaklar,
 - f. Her bir işlem türü için ayrı olarak, Murâbaha ve diğer vadeli satışlardan dönem boyunca ortaya çıkan satış hasılatı ve satışların maliyeti,
 - g. Her bir işlem türü için ayrı olarak; Murâbaha ve vadeli satışlardan doğan alacaklar karşılığındaki henüz itfa edilmemiş ertelenmiş kârlar. Bu kapsamda, belirtildiği gibi alacakların ödenmemiş tutarından indirim olarak açıklanan henüz itfa edilmemiş ertelenmiş kârlardaki hareketler de sunulur,
 - h. Raporlama döneminin sonu itibarıyla henüz ödenmemiş bulunan güvence bedeli ve kapora tutarı,
 - i. Niteliklerine göre, dönemde vazgeçilen kârlar ve kayıttan düşülen alacaklar ve
 - j. Varsa, ödemelerde temerrüde düşülmesi ve diğer ihlaller nedeniyle alınan ve alınacak olan sadakalar.

Alıcının finansal tablolarında Murâbaha ve diğer vadeli satışlar

İlk kez finansal tablolara alma

Alımların kaydı

40. Murâbaha veya vadeli satış sözleşmesi tekemmül ettiğinde, diğer bir ifadeyle bu tür bir sözleşme tüm taraflar açısından yasal olarak bağlayıcı olduğunda ve alıcı varlığın kontrolünü (mülkiyetten kaynaklanan riskleri ve getirileri büyük ölçüde gerekli kılan) elde ettiğinde, Murâbaha veya vadeli satış işlemine konu olan varlığın ilgili sözleşme kapsamında satın alınmış olduğu kabul edilir.
41. Edinilen varlık, başlangıçta maliyeti üzerinden, diğer bir ifadeyle itibari değeri (satıcının işlemde elde ettiği kâr dâhil brüt fatura tutarı) ile alımla ilgili olarak katlanılan doğrudan maliyetlerin toplamı üzerinden finansal tablolara alınır. Bu şekilde edinilen varlık, alıcının defterlerinde ilgili FFMS'ye göre raporlanır ve sınıflandırılır. Sözleşmeye konu varlıkla ilgili belirli bir FFMS'nin bulunmaması durumunda, bu Standardın ilgili hükümlerine bağlı kalınarak genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri uygulanır.

Murâbaha ve vadeli satışlardan doğan yükümlülükler

42. Alıcı, ilgili varlığın kontrolünü elde ettiğinde, itibari değerine (satıcının işlemde elde ettiği kâr dâhil brüt fatura tutarına) eşit bir tutardan Murâbaha ve diğer vadeli satışlardan doğan borçlarını finansal tablolara alır.

Sonraki ölçüm

Murâbaha ve vadeli satışlarla edinilen varlıklar

43. Bu şekilde edinilen varlık, ilk kez finansal tablolara alındıktan sonra alıcının ticari defterlerinde, bu Standardın ilgili hükümlerine bağlı kalınarak, ilgili FFMS uyarınca uygun varlık sınıfı için geçerli olan muhasebe ilkelerine ya da genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre ölçülür.
44. Her bir raporlama dönemi sonunda, stok niteliğindeki varlıklar için net gerçekleştirilir değere (NGD) indirgeme yapıp yapılmayacağı test edilir ve diğer varlıklar ilgili FFMS ya da genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri doğrultusunda değer düşüklüğü testine tabi tutulur.

Murâbaha ve vadeli satışlardan doğan yükümlülükler

45. İlk kez finansal tablolara aldıktan sonra, Murâbaha ve vadeli satışlardan doğan borçlar, ödenmemiş tutarları üzerinden izlenir.

46. Borçların ödenmemiş tutarları, yükümlülüklerin brüt tutarından geri ödemeler ve varsa satıcı tarafından yapılan iskonto ve diğer indirimler dâhil düzeltmeler düşüldükten sonra kalan tutarı ifade eder.

İlgili muhasebe uygulamaları

Vazgeçme, iskonto ve kayıttan düşme

47. Satıcı tarafından toplam borcun silinen/vazgeçilen kısmı;
- a. İlk olarak, ilgili varlığın değerinden bir indirim olarak finansal tablolara alınır ve
 - b. İkinci olarak, varlığın satılması ya da başka bir yolla elden çıkarılması durumunda, söz konusu tutar, tahsilinden vazgeçildiği dönemde gelir olarak finansal tablolara alınır.

Güvence bedeli ve kapora

48. Alıcı tarafından sözleşme şartlarına bağlı olarak başlangıçta ödenen teminat veya avans, alıcının ticari defterlerinde teminat ya da alımlar için ödenen avans olarak kaydedilir ve sunulur.
49. Murâbaha ya da vadeli satış işlemi tekemmül ettiğinde:
- a. Teminat niteliğindeki güvence bedeli, teminat olarak sunulmaya devam edilir ve satıcıyla sözleşmeye bağlı olarak mutabık kalınmadığı sürece Murâbaha ve vadeli satışlardan doğan borçlarla netleştirilmez ve
 - b. Avans ödemesi niteliğindeki kapora, Murâbaha ve vadeli satışlardan doğan borçlardan indirilir.

Sunum ve açıklamalar

50. FFMS 1: Katılım Bankaları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Tablolarında Genel Sunum ve Açıklama'da yer alan açıklama hükümlerine göre yapılması gereken açıklamaların yanı sıra, alıcının finansal tablolarında asgari olarak aşağıdakiler açıklanır:
- a. Murâbaha ve vadeli satış işlemleriyle yapılan alımlar için benimsenen muhasebe politikaları,
 - b. Niteliklerine göre sınıflandırılmış şekilde ve vade yapıları belirtilmek suretiyle Murâbaha ve vadeli satışlardan doğan borçlar,

- c. Murâbaha ve vadeli satışlardan doğan borçlar için verilen teminatların niteliği ve tahmini değeri ve
- d. Niteliklerine göre, satıcı tarafından ilgili dönemde vazgeçilen tutarlar.

Yürürlük tarihi

- 51. Bu Standart, 1 Ocak 2020 veya sonrasında başlayan hesap dönemlerinde uygulanır. Erken uygulamaya izin verilmektedir.